

İÇ GÖÇLERİN SEÇKİNLİK YAKLAŞIMI İLE ANALİZİ*

Fatih ÇELİK

e-mail: fatihcelik66@mynet.com

ÖZET

Bireylerin coğrafi olarak bir yerden başka bir yere hareketi olarak tanımlanabilen göç, iki gruba ayrılır: İç göç ve dış göç. İç göç, ülke içindeki nüfus hareketleridir. Buna karşın, dış göç ise, ülkeler arası nüfus hareketi şeklinde ifade edilebilir.

Çalışmanın temeli, literatürdeki iç göç yaklaşımlarından biri olan “seçkinlik yaklaşımı”na dayanır. Seçkinlik yaklaşımına göre göçmenler, nitelikleri bakımından kaynak bölgedeki seçkin bireylerden oluşur. Bu nitelikler arasında eğitim, yaş, cinsiyet, ırk, medeni durum gibi unsurlar yer alır. Seçkinlik yaklaşımında, göçmenlerin eğitimi, genç erkeklerden oluştuğu ileri sürülür.

Seçkinlik yaklaşımı, çalışmamızda eğitim, yaş ve cinsiyet bakımından etüd edilmiştir. Çalışma iki bölümden oluşmaktadır: Teori ve uygulama. Teori bölümünde göçmenlerin nitelikleri, literatürdeki çalışmalar ışığında belirlenmiştir. Uygulama safhasında ise, ülkemizdeki göçmenlerin nitelikleri, teoriyle uyumlu olarak, istatistik veriler yardımıyla belirlenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Göç, İç göç, Dış göç, Seçkinlik yaklaşımı, Kültürel kimlik

GİRİŞ

Göç; bireylerin coğrafi olarak bulunduğu yerden ayrılarak belli bir süre için başka bir yerde yaşaması şeklinde tanımlanabilir. Ekonomik, sosyal ve siyasal nedenlerle ortaya çıkan göç hareketleri, genel olarak, dış göç ve iç göç şeklinde sınıflandırılır. Dış göç, genel olarak, az gelişmiş ülkelere gelişmiş ülkeler yönünde meydana gelir. İç göç de, ülke içinde kır-kır, kır-kent, kent-kent ve kent-kır yönünde ortaya çıkar.

Literatürde göç olgusunu ele alan belli başlı üç yaklaşım vardır. Bu yaklaşımlar; “fayda-maliyet yaklaşımı”, “itici ve çekici güçler yaklaşımı” ile “seçkinlik yaklaşımı”dır. Çalışmada “seçkinlik yaklaşımı” etüd edilecektir. Bireyler eğitim, yaş, cinsiyet ve medeni durum gibi nitelikleri bakımından farklıdır. Bu yaklaşıma göre göçmenler, seçkin niteliklere sahip bireylerden oluşmaktadır.

Göçmenler çok sayıda niteliklere sahiptir. Bunlar arasında yaş, cinsiyet, ırk, medeni durum gibi nitelikler belirtilebilir. Çalışmamızın konusu; kırdan kente göç edenlerin niteliklerini eğitim, yaş, cinsiyet bakımından “seçkinlik yaklaşımı” çerçevesinde incelemektir. Amacımız, iç göç hareketlerine katılanların niteliklerini belirlemek; bu niteliklerin bireylerin göç etme eğilimini ne yönde etkilediğini ortaya koymaktır.

Türkçe literatürde göçmenlerin niteliklerine ilişkin çalışmaların yeterli düzeyde olduğu söylenemez. Çalışmanın, teorik bakımdan bu boşluğu dolduracak nitelikte olduğu iddia edilebilir. Uygulama bölümünde, Türkiye’deki göçmenlerin nitelikleri ele alınacaktır. Böylece, ülkemizdeki göçmenlerin niteliklerinin literatürde belirlenen eğilimle ne ölçüde örtüştüğü belirlenecektir. Çalışmanın, her iki bakımdan da Türkçe literatüre bir katkı niteliğinde olduğu söylenebilir.

Çalışma, iki bölümden oluşmaktadır. Bunlardan ilkinde, göçmenlerin nitelikleri teorik olarak “seçkinlik yaklaşımı” çerçevesinde ele alınacaktır. İkinci bölümde ise, Türkiye’deki göçmenlerin nitelikleri belirlenecektir.

I. İÇ GÖÇLERİN SEÇKİNLİK YAKLAŞIMI

Göçe ilişkin gözlemlerden bu hareketin, seçkin bir süreç olduğu anlaşılır. Bir topluluktan göç edenlerle göç etmeyenler arasında fark vardır. Göçmenlerin seçkinliği öncelikle göç olgusunun fırsatlar sağlaması, bireylerin belirsizliklerle karşı karşıya olması ve bazı maliyetlere katlanması dolayısıyla ortaya çıkar.

Seçkinlik yaklaşımı, kırsal alanlardan göç edenlerin seçkin bireylerden oluştuğu düşüncesine dayanır. Bu yaklaşıma göre göçmenler eğitim, yaş, cinsiyet, medeni durum gibi unsurlar bakımından seçkin niteliklere sahiptir. Yani, göçmenler genç, iyi eğitilmiş, erkek, bekar gibi seçkin niteliklere sahip bireylerden oluşmaktadır.

Göçmenlerin nitelikleriyle göç etme eğilimleri arasında bir ilişki olduğu gözlenir. L.H. Long (1973), bireylerin sahip olduğu nitelik ile coğrafi hareketliliği arasında pozitif bir ilişki bulmuştur. Bu ilişkiye göre, göçmenlerin sahip olduğu seçkin niteliklerin sayısı ile birlikte, göç etme eğilimi de artacaktır.

Yapılan çalışmalarda kır-kent göçünün seçkin bir süreç olduğu belirtilir. Göçmenler; kaynak bölgenin daha yüksek eğitilmiş, yeni fırsatlara uyum sağlamada daha yetenekli, girişimci, atak ve diğer bireysel niteliklere sahip kişilerinden oluşur.

P. Harrison, Üçüncü Dünya Ülkelerine ilişkin gözlemlerinden hareketle kırsal kesimdeki “en sağlıklı, en iyi eğitim görmüş, en enerjik, gelişmelere en açık, en zeki insanlar”ın kentlere göç ettiğini belirtir¹. J. R. Tulloch ve J. A. Millan (1970), “göç etme kapasitesi”ni etkileyen unsurlar arasında eğitim, yaş, cinsiyet, medeni durum, meslek ve işsizlik süresinin yer aldığını ifade eder.

Seçkinlik yaklaşımının öncüsü, Simon Kuznets’tir (1964). Kuznets, göçmenlerin eğitim, yaş, cinsiyet, ırk, medeni durum, sağlık ve diğer sosyal ve demografik nitelikleri itibarıyla seçkin olduğunu belirtir.

Dorothy Thomas (1938) ta seçkinlik yaklaşımının öncüleri arasında yer alır. Thomas (1938), göçmenlerin başlıca sekiz grubuna göre göç ile ilgili öneriler sunmuştur. Bu sekiz grup şunlardır: Yaş, cinsiyet, medeni durum, fiziki ve ruhi sağlık, zeka, meslek ve motivasyon. Daha sonra D. Bogoue ve M. Hagood (1953) ile O.D. Duncan (1940) da, literatüre önemli katkıda bulunmuştur.

Bu bölümde seçkinlik yaklaşımı üç başlık altında incelenecektir. Önce, göçmenlerin eğitim bakımından seçkinliği ele alınacaktır. Daha sonra, göçmenlerin yaş ve cinsiyet seçkinliği hususundaki açıklamalar yer alacaktır.

A) EĞİTİM

Seçkinlik yaklaşımına göre, bireyler sahip olduğu nitelikler itibarıyla farklıdır. Bu farklılığın en önemli ölçütü, eğitimidir. Eğitim seviyesi, bireylerin öğrenim süresine göre belirlenebilir.

Göç kararının verilmesinde bireylerin eğitim düzeyi, önemli bir etkiye sahiptir. Long, bireylerin eğitim düzeyinin göçün tahmin edilmesinde önemli bir değişken olduğunu belirtir². Buna göre, eğitim, göç kararını etkileyecektir.

Eğitim ile göç etme ihtimali arasında doğrusal bir ilişki vardır³. Bu ilişkiye göre, bireylerin eğitim seviyesi ile birlikte göç etme eğilimi de artacaktır. Eğitim düzeyi yüksek bireyler, nisbeten daha hareketli, zeki, değişen fırsatlara karşı daha uyanık ve uyumludur⁴.

B. M. Du Toit (1975), “dışa açılma, deneyim ve bilgi açısından marjinal olanlar”ın göç etme eğiliminin diğerlerine nisbeten daha yüksek olduğunu belirtir⁵. J. Da Vanzo (1983) da, en iyi eğitimi almış olanların daha hızlı

göç ettiğini ifade eder⁶. P. Harrison ise, Üçüncü Dünya Ülkelerinde kırdaki ilköğretim mezunu bireylerin % 61'inin kentlere göç ettiğini; buna karşın, bu oranın orta ve yüksek öğrenim görmüş bireyler arasında daha yüksek (% 93) olduğunu ifade eder⁷.

Uluslararası İktisat'ta az gelişmiş ülkelerdeki eğitim düzeyi yüksek bireylerin gelişmiş ülkelere göç etmesi olayı "beyin göçü" olarak adlandırılır. Aynı şekilde, kır-kent göç hareketleri de bu kavram çerçevesinde incelenebilir. Kaynak yerler, göçmenlerin seçkin olması nedeniyle, nitelikli "beşeri sermaye"yi göç edilecek yerler lehine kaybeder.

Göçmenlerin eğitim seçkinliği, dört başlık altında incelenecektir. Bunlardan ilkinde, eğitim seçkinliğinin nedenleri; ikincisinde, göçmenlerin eğitim seçkinliğine ilişkin ampirik bulgular yer alacaktır. Üçüncü başlık altında, eğitim düzeyine göre, çalışanların göç etme eğilimi belirlenecektir. Son olarak, bir bölgenin eğitim seviyesi ile göç verme oranı arasındaki ilişki incelenecektir.

1. Göçmenlerin Eğitim Seçkinliğinin Nedenleri

Göçmenlerin eğitim bakımından seçkin olmasının çeşitli nedenleri vardır. Bunlardan ilki, ekonomik gelişmenin meydana geldiği bölgelerin, daha ziyade, eğitim düzeyi yüksek kişileri çekeceğidir. Bir yazar (Bogue), ekonomik ve teknolojik gelişme sonucu ortaya çıkan göçlerin, eğitim seviyesi yüksek bireylerden oluştuğunu belirtir.

Eğitimin getirisi bakımından kır ve kent arasında farklılıklar vardır. Kentlerde, eğitilmiş kişiler için nisbeten daha yüksek gelirli işler bulunur. Böylece eğitimin getirisinin, kentlerde daha yüksek olduğu söylenebilir. Kırdan kente göçle ilgili çalışmalarda da, eğitim ile göç etme eğilimi arasında pozitif bir ilişki olduğu gözlenir.

İkincisi, eğitilmiş bireylerin göç edilecek yerler hakkında bilgi sağlama hususundaki üstünlüğüdür. D. Byerlee'ye göre (1974), bilgi kaynakları; kenti ziyaret, akraba ve arkadaşlar gibi bilgi kanallarıdır. Bunun yanı sıra, A. Schwartz (1973), iş bulma büroları ve medyanın da iş fırsatlarına ilişkin bilgi sunduğunu belirtir. Eğitim, bireylerin bilgiyi elde etme, kullanma ve analiz etme kapasitesini artırır. İş fırsatları ve bunlar hakkındaki bilginin eğitimle birlikte artacağı beklenir.

Üçüncüsü ise, göçün risk ve belirsizliğinin eğitimle birlikte azalacağıdır. Eğitim düzeyi yüksek bireyler göç etmeden önce bir iş bulabilir. Dola-

yısıyla, bu kişiler için göçün risk ve belirsizliği daha az olacaktır. Bu nedenle eğitimin, bireylerin risk alma yeteneğini geliştirdiği söylenebilir. G. De Jong ve J.J. Fawcett, eğitimin göçmenlerin risk alma kabiliyetini geliştirme hususunda sağlıktan daha önemli olduğunu iddia eder.

2. Ampirik Bulgular

Kır-kent göç hareketlerine ilişkin yapılan çalışmalardan elde edilen bulgular, göçmenlerin eğitim bakımından seçkinliğini destekler niteliktedir. Kırsal alanlardan göçlerle ilgili çalışmalarda, göçün eğitim düzeyi yüksek bireylerin seçkinliği olduğu belirtilir⁸. Göçün eğitim seçkinliği, çeşitli ülkelerle ilgili çalışmalardan da anlaşılır. T.P. Schultz (1971), Kolombiya, Venezuela ve Tunus'da göç etme eğiliminin eğitim süresi ile doğrusal bir şekilde arttığını belirlemiş; R. Sabot (1972) ise, Tanzanya'da göç etme eğilimi ve eğitim arasında doğrusal bir ilişkinin olduğunu saptamıştır.

Bu bulgular başka çalışmalarda da elde edilmiştir. Brezilya'da⁹, eğitim düzeyi yüksek bireylerin göç etme eğilimi daha yüksektir. Endonezya'daki göçmenler, ayrıldığı kırdaki bireylerden daha yüksek bir eğitim düzeyine sahiptir¹⁰.

Kolombiya ve Mısır'da da, eğitim düzeyi ile göç arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur¹¹. Hindistan, Sudan ve Ekvator'da ise, göçmenlerin eğitilmiş gençlerden oluştuğu belirlenmiştir¹². Speare ve Harris, benzer bulguların az gelişmiş ülkelerdeki kır-kent göçü ile ilgili başka çalışmalarda da elde edildiğini belirtir¹³.

3. Çalışanların Göç Etme Eğilimi

Göç etme eğilimi bakımından, çalışanlar arasında da farklılık vardır. Çalışanlar eğitim düzeylerine göre, "beyaz yakalılar" ve "mavi yakalılar" şeklinde ayrılabilir. "Mavi yakalı çalışanlar, el-işçilerinden ibaret iken; beyaz yakalı çalışanlar, mühendisler, teknisyenler, araştırmacılar ve idarecilerden oluşur"¹⁴. Beyaz yakalıların mavi yakalılara nisbetle daha hareketli olduğu iddia edilebilir¹⁵.

Genel olarak, mavi yakalılar yerel piyasadaki işlerde çalışırken; beyaz yakalılar daha geniş bir piyasada çalışma imkanına sahiptir. Çalışma piyasasının genişliği bakımından beyaz yakalılar arasında da farklılık vardır. Beyaz yakalılar içinde profesyonel ve teknik elemanlar, en geniş iş piyasasına sahiptir¹⁶.

Yapılan çalışmalarda da eğitim düzeyi yüksek bireyler arasında, profesyonel ve teknik elemanların nisbeten daha hareketli olduğu belirlenmiştir. Tadros (1968), Kolombiya’da göçmenlerin çoğunun profesyonel ve diğer daha yüksek eğitilmiş bireylerden oluştuğunu bulmuştur¹⁷. J. Ladinsky (1967) ise, ortalama göç oranlarını dikkate alarak, profesyonel ve teknik elemanların göç etme eğiliminin diğer mesleklerdeki işgücüne nisbetle iki katı olduğu sonucuna varmıştır¹⁸.

Long da ABD, İngiltere, Japonya ve Kanada’daki emek hareketlerini araştırdığı çalışmasında, Japonya hariç diğer üç ülkedeki beyaz yakalıların nisbeten daha yüksek göç oranlarına sahip olduğunu bulmuştur¹⁹. Bunun yanı sıra, dört ülkede de profesyonel ve teknik elemanlar, diğer beyaz yakalı çalışanlardan daha yüksek göç oranına sahiptir. Günümüzde, Japonya’daki beyaz yakalıların göç oranlarının, diğer ülkelerdeki meslektaşlarının göç oranına ulaşması beklenebilir.

Eğitim düzeyi yüksek bireylerin göç etme eğiliminin günümüzde değişmeye başladığı ileri sürülebilir. Dünyada ABD ve Japonya gibi sanayileşmiş ülkeler, çalışanlar arasında mesleki, teknik ve araştırmacı kesimin ön plana geçtiği “sanayi-sonrası toplum”a (“bilgi toplumu”) dönüşmektedir²⁰.

Bilgi toplumunda, bilişim altyapısı gerçekleştirilir. Bilişim altyapısı; bilişim teknolojisinin, bilgiyi elde etmek, kullanmak, üretmek ve dağıtmak için oluşturulan ağ sistemlerini kapsar. Alanlarında uzman olan beyaz yakalılar, göç etmeden, bu sistemden yararlanarak, birden çok kentteki birimlere hizmet sunma imkanına kavuşacaktır. Sonuçta, beyaz yakalıların, bilgi toplumunda, göç etmeden işlerini yürütebilecekleri ileri sürülür. Dolayısıyla, bunların göç etme eğilimlerinin azalması beklenebilir.

4. Bölgenin Eğitim Seviyesi ve Dışa Göç

Bir bölgenin eğitim seviyesi ile dışa göç verme oranı arasında bir ilişki vardır. Bu ilişki şu şekildedir: Bir bölgenin eğitim seviyesi ile birlikte, dışa göç oranı da artacaktır. E. Eames ve W. Schwab (1964), Hindistan ve Afrika’da üst düzeyde eğitim görmüş köylülerin kendi eğitim seviyelerine uygun işler bulmak için kentlere göç ettikleri sonucuna ulaşır²¹.

Ancak, kırsal alanlardaki eğitim düzeyi yüksek bireylerin tamamı göç etmez. Bunların bir kısmı, buldukları yerde istihdam edilebilir. Bu kişiler öğretmenlik, doktorluk gibi kamu hizmetleri ile diğer alanlarda çalışır. Ancak, eğitim düzeyi yüksek olan bu kişilerin çoğu, çalışma yaşamlarında yalnızca geçici bir dönem için kırsal alanlarda kalır²².

Toparlarsak, göçmenler eğitim bakımından seçkinliğe sahiptir. Göçmenler, kırsal alanlardaki eğitilmiş bireylerden oluşmaktadır. Eğitilmiş bireyler arasında da göç etme eğilimi bakımından farklılık vardır. Bunlardan profesyonel ve teknik elemanların göç etme eğilimi, nisbeten daha yüksektir.

B) YAŞ

Yaş, dar anlamıyla, yaşanan süreyi ifade eder. Geniş anlamda bireyin yaşı ise, ona sosyal bir nitelik kazandırır. Her bir yaş grubunun beklentileri, sosyal rolleri ve davranışları farklıdır²³.

Yaş, geniş anlamda dikkate alınır, bireylerin göç kararını etkiler. Yapılan çalışmalarda da yaş ve göç etme eğilimi arasında negatif bir ilişki bulunmuştur. Buna göre, bireylerin yaşının artması ile birlikte göç etme eğilimi azalacaktır. Dolayısıyla, göçmenlerin çoğunlukla gençlerden oluştuğu ileri sürülebilir.

Seçkinlik yaklaşımının öncülerinden D. Thomas (1938), göçmenlerin gençlerden oluştuğunu iddia eder. Elde edilen bulgular, bu iddiayı destekler niteliktedir. Thomas yapmış olduğu analizle 20-30 yaş grubundaki bireylerin göç etme eğiliminin daha yüksek olduğu sonucuna varmıştır. Daha sonraki çalışmalarda da D. Thomas'ın iddiasını destekleyen bulgular elde edilmiştir.

Göçmenlerin yaş seçkinliği iki başlık altında incelenecektir. İlk olarak, yaş seçkinliğinin nedenleri belirlenmeye çalışılacaktır. Daha sonra, göçmenlerin yaş seçkinliğine ilişkin ampirik bulgulara yer verilecektir.

1. Göçmenlerin Yaş Seçkinliğinin Nedenleri

Bireylerin yaşı, göç kararını etkiler. Gençler, yaşlılara nisbeten daha çok göç ederler. Göçün insana yapılan bir yatırım olduğu dikkate alınır, gençlerin bu yatırımı gerçekleştirme bakımından yaşlılara nisbeten daha fazla bir zamana sahip olduğu açıktır. Dolayısıyla, göçmenler arasında gençlerin çoğunlukta yer almasının temel nedenlerinden biri, göç edilerek yapılan yatırımdan nisbeten daha çok getiri beklēmeleridir.

Göçmenlerin yaş seçkinliği, bireylerin göç etme eğilimi ve risk alma yaşı arasındaki ilişkiyi ifade eder²⁴. Risk alma yaşı, bireylerin göç sonucu ortaya çıkan maliyetleri karşılayabilmesidir. Bu açıdan gençler yaşlılara nisbeten daha avantajlıdır. Göçle ilgili çalışmalarda elde edilen genel bir bulgu, bireylerin göç etme eğilimi ve risk alma yaşı arasında negatif bir ilişki bulunduğudur²⁵.

M.J. Greenwood, göç etme eğiliminin yirmili yaşlarda en yüksek değerde iken; bunun ileri yaşlarda hızla düştüğünü ifade eder. Greenwood'un elde ettiği bulguya göre, 25-29 yaşları arasındaki bireylerin göç etme eğilimi 0.25 iken; bu değer, 35-44 yaşları arasında olanlar için 0.13'tür²⁶. Görüldüğü gibi, bireylerin yaşının artmasıyla birlikte göç etme eğilimleri azalmaktadır.

Çağımız "Göç Sosyolojisi" alanında tanınmış sosyologlardan biri olan C. Jansen, göçmenlerin gençlerden oluştuğunu belirtmiştir²⁷. K.N.S. Yadova (1989) da, değişik ülkelerdeki göç araştırmalarına istinaden, gençlerin göç etme eğiliminin diğer yaş gruplarına nisbetle daha yüksek olduğunu ifade eder²⁸. R.A. Nakosteen ve M. Zimmer (1980) ise, benzer şekilde, göç etme ihtimalinin yaşla birlikte azaldığını belirtir²⁹.

2. Ampirik Bulgular

Göç kararını etkileyen faktörlerden biri, bireyin yaşıdır. Göçmenler çoğunlukla gençlerden oluşmaktadır. Yapılan çalışmalarda da bu görüşü destekleyen bulgular elde edilmiştir.

Göçmenler, genellikle, belli yaş aralığındaki bireylerden oluşur. Kimi yazarlarca göçmenlerin yaş aralığı belirlenmiştir. Tadros (1968), göçmenlerin büyük bir kısmının 20-40 yaşları arasında olduğunu belirlerken; Johson ve diğerleri (1974), göçmenlerin yaş aralığını 20-24 olarak hesaplamıştır³⁰. A.S. Oberai de, göçmenler arasında 15-30 yaşları arasındaki bireylerin çoğunlukta olduğunu ifade eder³¹.

Adams ise, doğdukları yerden ayrılanların % 80'inin 25 yaşından önce göç ettiğini bulmuştur³². Bu bulgulara göre göçmenlerin yaş aralığı değişmektedir. Ancak, elde edilen bulgular, göçmenlerin genel olarak gençlerden oluştuğu şeklinde yorumlanabilir.

Çeşitli ülkelerle ilgili göç çalışmalarında da, göçmenlerin kentsel alana genç yaşlarda geldikleri belirtilir. Kolombiya'da Bogota şehrinin varoşlarına gelen göçmenlerin % 90'ının 30 yaşından küçük olduğu; bunun yanı sıra, göç eden aile reislerinin % 68'inin de 20-40 yaşları arasında olduğu bulunmuştur³³. Brezilya'daki göçmenler ise, 15-29 yaş grubunun seçkinliğine sahiptir³⁴. A.S. Oberai (1975) de, Hindistan ve Sudan'daki göçmenlerin 15-29 yaşları arasında olduğunu ifade eder³⁵.

P. Harrison da, Üçüncü Dünya Ülkelerine ilişkin yapılan araştırmalarda göçmenlerin yaşlarının 25 ile 40 arasında olduğunu tesbit edildiğini belirtir³⁶. Göçmenlerin yaş seçkinliği, ABD'deki göç hareketlerinde de

gözlenmiştir. Schlottman ve Herzog (1981), ABD' deki göçmenlerin yaş seçkinliğine sahip olduğunu vurgular³⁷.

Kısaca, göçmenler yaş seçkinliğine sahiptir. Başka bir deyişle, göçmenler çoğunlukla genç yaş grubundaki bireylerden oluşmaktadır. Bunun nedeni ise, gençlerin göç edilecek yerde yaşlılara nisbetle daha uzun bir süre çalışma imkanına sahip olmasıdır.

C) CİNSİYET

Cinsiyet kavramı, dar ve geniş olmak üzere iki anlamda ele alınabilir. Dar anlamda cinsiyet, kadın ve erkek terimlerini içine alan biyolojik bir kavramdır. Geniş anlamda cinsiyet ise, kadın ve erkek için farklı sosyal rolleri ifade eder³⁸.

Göçün cinsiyet seçkinliği, göçmenler arasında erkeklerin sayısının kadınlara nisbeten daha yüksek olduğunu ifade eder. Başka bir deyişle, göçmenler çoğunlukla erkeklerden oluşur. Buradan hareketle, erkeklerin göç etme eğiliminin nisbeten daha yüksek olduğu ileri sürülebilir. Yapılan çalışmalarda da bu görüşü destekleyen bulgular elde edilmiştir. Mesela, R.A. Nakosteen ve M. Zimmer (1980), kadınların göç etme eğiliminin erkeklere nisbeten düşük olduğunu belirtir³⁹.

Göçmenler arasında kadınların sayısının zamanla arttığı gözlenir. Göçün cinsiyet yapısındaki bu değişimi etkileyen unsurlardan biri, ekonomik gelişmedir. Burada önce, ekonomik gelişmenin göçün cinsiyet yapısına etkisi; daha sonra da, kadınların göç etme nedenleri etüd edilecektir.

1. Ekonomik Gelişme ve Kadın Göçü

Başlangıçta erkeklerin egemen olduğu göç hareketlerinde, cinsiyet oranının, ülkenin ekonomik gelişme seviyesi ile farklılaştığı, ileri sürülen görüşlerden biridir. Bu düşünceye göre, başlangıçta göçmenler büyük bir çoğunlukla erkeklerden oluşur. Ancak, ülkedeki ekonomik gelişme ile birlikte, göçmenler arasında erkeklerin oranı azalırken; kadınların oranının artması beklenir.

A.S. Oberai, Afrika ve Asya'daki çoğu ülkede, kır-kent göç hareketlerinde erkeklerin çoğunlukta yer aldığını belirtirken; J. Connel vd. (1976), son zamanlarda bu eğilimin değişerek daha çok kadının kente göç ettiğini ifade eder⁴⁰.

Benzer bulgular başka yazarlar tarafından da elde edilmiştir. Mesela, J.C. Elizaga (1972), Latin Amerika ve Doğu Asya'nın bazı ülkelerinde kır-kent göçmenlerinin çoğunlukla kadınlardan oluştuğunu ifade eder⁴¹.

Ekonomi üç sektörden oluşur: Tarım, sanayi ve hizmetler. Bir ülkede çalışan nüfus, ekonomik gelişme seviyesi ile ilişkili olarak, her bir sektörde farklı oranlarda istihdam edilir. Emek, ekonomik gelişmenin başlangıç aşamasında, büyük bir oranda, tarım sektöründe istihdam edilir. Ekonomik gelişmeyle birlikte istihdamın sektörel dağılımı da değişir. Başlangıçta tarımda yoğunlaşan emek, ekonomik gelişme sonucu sanayi ve hizmet sektörüne kayar.

İstihdamın sektörel dağılımındaki değişim, göç hareketlerinin cinsiyet yapısını etkileyecektir. Bunu şu şekilde açıklayabiliriz: Erkekler, fiziksel gücü gerektiren ağır sanayi kollarında çalışabilir. Ancak, aynı şeyi kadınlar için söylemek mümkün değildir. Kadınların diğer sektörlerle nisbetle daha çok, hizmetler sektöründe istihdam edildiği belirtilir. Bu nedenle hizmet ekonomisi, "kadın-yoğun" bir ekonomi olarak nitelendirilmektedir⁴².

Kadınların genellikle sanayi ve hizmet sektörlerinin de bazı kollarında daha fazla istihdam edildiği ileri sürülür. R. Barron ve G. M. Norris (1976), kadınların istihdam alanlarının sanayi ve hizmetlerdeki belli meslekler olduğunu ifade eder⁴³. Bunlar arasında tekstil sektörü, sekreterlik, hemşirelik, öğretmenlik gibi meslekler yer alır. A. K. Cairncross (1949), "tekstil kentleri"ne olan net göç hareketlerinde kadınların çoğunlukta olduğunu belirlemiştir. Dolayısıyla, kadınların daha çok, hizmet ve tekstil gibi sektörlerde istihdam imkanı olan bölgelere göç etmesi beklenir.

2. Kadınların Göç Etme Nedenleri

Kimi yazarlarca kadınların göç etme nedeni araştırılmıştır. M. P. Todaro ve W.M. Thadani (1979, 1984), kadınların göç etme eğilimini etkileyen unsurları belirlemeye çalışmışlardır. Todaro ve Thadani, kadın göçünün iki değişkene bağlı bir modelini kurmuştur. Bu değişkenler; bölgeler arası gelir farklılığı ile kentsel alanda bir eş bulma ihtimalidir. Bu yazarlar kadın göçünün; beklenen kır-kent gelir farklılıkları, kentsel alanlarda evlenme ve evlilik yoluyla belli bir gelir elde etme ihtimali ile doğrudan değiştiğini iddia eder.

Kadınların göç kararını etkileyen temel unsur, evliliğdir. Kente daha önce göç etmiş bekar erkekler, iş bularak aile kurma aşamasına gelince, kadın göçüne kaynaklık eder. Adams ve P. Sokorin (1932), kadınların çoğu-

nun evlenme nedeniyle göç ettiğini ifade eder⁴⁴. Bu durum çeşitli ülkelerdeki göç hareketlerinde de gözlenir. Hindistan, Mısır ve Sudan’da kadınların kente göç etmesinin başlıca nedeninin evlilik ve aileye ilişkin diğer faktörler olduğu belirlenmiştir⁴⁵.

J. Mincer (1978), ailelerin göç kararını incelediği bir çalışmada, “aile bağları”nın göçü azalttığını belirtir. Başka yazarlar tarafından da bu görüşü destekleyen bulgular elde edilmiştir. S.H. Sandell (1977), kadının çalıştığı ailelerin göç etme ihtimalinin daha düşük olduğunu; P.E. Graves ve P. D. Linneman (1979) da, göç etme ihtimalinin evlilikle negatif bir şekilde ilişkili olduğunu belirtir⁴⁶. Dolayısıyla, evli ve çalışan kadınların göç etme eğiliminin nisbeten daha düşük olduğu ileri sürülebilir.

Kadınların göç kararında başka unsurlar da etkilidir. Bunlar, ekonomik faktörlerdir. Todaro ve Thadani’nin de belirttiği gibi, bölgeler arası gelir farklılığı, kadınların da göç kararını etkiler.

Ekonomik faktörlerin kadın göçüne etkisi, kimi ülkelerde gözlenmiştir. Tayland, Bostwana, Meksika ve Nikaragua’da ekonomik faktörlerin de en az ailevi unsurlar kadar önemli olduğu ifade edilir⁴⁷. Oberai, bu ve yukarıda belirtilen ülkelere ilişkin bulgulardan hareketle bir genelleme yapar. Bu genelleme şöyledir: Kentsel kadın işgücünün büyük bir oranda olduğu Latin Amerika, Batı Afrika ve Güneydoğu Asya’da kadınlar için ekonomik faktörlerin nisbeten daha önemlidir.

Özetlersek, kır-kent göç hareketleri seçkin bireylerden oluşmaktadır. Göçmenler, sahip oldukları nitelikler itibariyle, kaynak bölgedeki göç etmeyenlere nisbetle bir üstünlüğe sahiptir. Bu nitelikler arasında eğitim, yaş ve cinsiyet gibi unsurlar yer alır.

Çalışmamızda göçmenler nitelikleri itibariyle eğitim, yaş ve cinsiyet bakımından incelenmiştir. Sonuç itibariyle göçmenler, eğitilmiş genç erkeklerden oluşmaktadır. Ayrıca, ekonomik gelişme ile birlikte göçmenler arasında kadınların oranında da artış gözlenir.

II. TÜRKİYE’DEKİ İÇ GÖÇLERİN SEÇKİNLİK YAKLAŞIMI İLE ANALİZİ

Göçün seçkinlik yaklaşımının temeli; göçmenlerin, kaynak bölgedeki seçkin kişilerden oluştuğu düşüncesine dayanır. Göçmenler çeşitli yönlerden seçkin niteliklere sahiptir. Çalışmamızın teorik bölümünde bu niteliklerden eğitim, yaş ve cinsiyet incelenmiştir. Türkiye’deki göçmenlerin nitelikleri

de bu çerçevede ele alınacaktır. İlk olarak, ülkemizdeki göçmenlerin eğitim bakımından seçkinliğini inceleyelim.

A) EĞİTİM

Eğitim, bireylerin göç etme kapasitesini artırır. Eğitim seviyesi ile birlikte bireylerin göç etme eğiliminin artması beklenir. Eğitimli bireylerin nisbeten daha akışkan olduğu, literatürde kabul edilen bir görüştür.

Türkiye'deki göçlerin de eğitimli bireylerin seçkinliğine sahip olduğu ileri sürülebilir. Yapılan çalışmalarda da bu iddiayı destekler nitelikte bulgular elde edilmiştir. Bir çalışmada⁴⁸, eğitim düzeyi yüksek bireylerin Güneydoğu Anadolu Bölgesi dışında yaşamayı istedikleri belirlenmiştir. Ü. Özdağ⁴⁹ da bir çalışmasında, ankete katılan göçmenlerin eğitim durumuna ilişkin veriler elde etmiştir. Verilere göre göçmenlerin büyük çoğunluğu (yaklaşık % 82'si) bir eğitim kurumundan mezun olmuştur.

Ülkemizde nüfus sayımı en son 2000 yılında yapılmıştır. Ancak, sayıma ilişkin veriler henüz yayınlanmamıştır. Bu nedenle, göçmenlerin eğitim seçkinliği, 1990 yılı itibariyle belirlenecektir. Göçmenlerin eğitim durumuna ilişkin veriler, aşağıda tablo ve grafik şeklinde sunulmuştur.

Türkiye'deki göçmenlerin büyük bir kısmı, okuma yazma bilmektedir. Bunların oranı, % 88.2'dir⁵⁰. Ayrıca, Tablo 1'e göre, okuma yazma bilenlerin büyük bir çoğunluğu (% 85.6), bir öğretim kurumundan mezun olmuştur. Bu veriler, Özdağ'ın⁵¹ elde etmiş olduğu verilerle büyük bir benzerlik göstermektedir.

Göçmenlerin çoğunun bir eğitim kurumundan mezun olması, dikkate değer niteliktedir. Ancak, göçmenlerin mezun olunan eğitim kurumu itibariyle dağılımı, daha önemlidir. Bu sayede göçmenlerin eğitim seçkinliğine ilişkin ayrıntılı bilgiler elde edilebilir.

Tabloda, bir eğitim kurumundan mezun olan göçmenlerin, göç edenler ile okuma yazma bilenler içindeki oranları verilmiştir. Tabloda ayrıca, göçmenlerin bitirilen eğitim kurumuna göre yüzdeleri de yer almaktadır.

Tabloya göre, göç edenlerin % 74.4'ü bir eğitim kurumundan mezun olmuştur. Bunlar arasında ilkokul mezunu olanlar, büyük bir üstünlüğe sahiptir. Göçmenlerin yaklaşık olarak yarısı, ilkokul mezunudur.

İkinci sırada, lise ve dengi okuldan mezun olan göçmenler yer almaktadır. Lise mezunu göçmenlerin göç oranının yüksek olması, bunların bir kısmının üniversite eğitimi almak amacıyla göç ettiği şeklinde değerlendirilebilir.

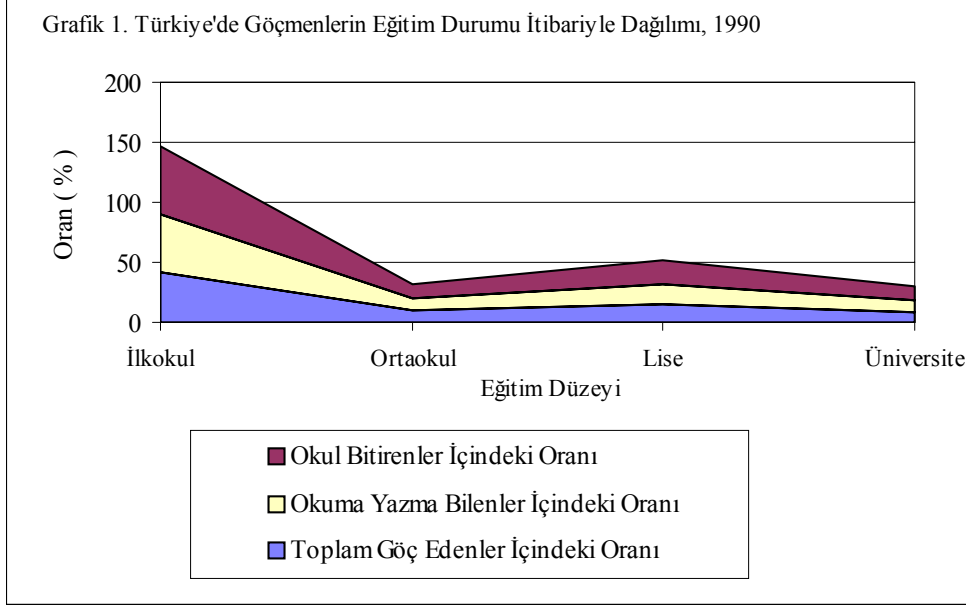
Lise ve dengi okuldan mezun olan göçmenlerin (%38) en çok İstanbul, Ankara ve İzmir kentlerinde yoğunlaştığı gözlenir. DİE'nin⁵² verilerinden yaptığımız hesaplama göre, kentlerin aldığı göçmenler arasında lise ve dengi okul mezunu bireylerin yaklaşık % 19.5'i İstanbul'a, % 11.3'ü Ankara'ya ve % 7.2'si İzmir'e göç etmiştir. Bu kentlerimizde birden fazla üniversitenin olduğu dikkate alınır, göç oranlarının (%38) yüksekliği, lise mezunu bireylerin göçünün bir "eğitim amaçlı göç" olduğu görüşünü destekler niteliktedir.

Göçmenler arasında üçüncü ve dördüncü sırada ise, ortaokul ve dengi okul ile üniversite mezunu göçmenler bulunmaktadır. Bunların okuma yazma bilen göçmenler içindeki oranı sırasıyla, % 10.6 ve % 9.7 iken; bir eğitim kurumundan mezun olanlar içindeki oranları % 12.4 ve % 11.4'tür.

Tablo 1. Türkiye'de Göçmenlerin Eğitim Durumu İtibariyle Dağılımı, 1990 (% olarak)

	Toplam	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite
Toplam Göç Edenler İçindeki Oranı	74,4	42,4	9,3	15,1	8,6
Okuma Yazma Bilenler İçindeki Oranı	85,6	48,1	10,6	17,2	9,7
Okul Bitirenler İçindeki Oranı	100	56,1	12,4	20,1	11,4

KAYNAK: DİE, 1990 Genel Nüfus Sayımı, Daimi İkametgaha Göre İç Göçün Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, 1997, ss. 94-95'deki verilerden hesaplanmıştır.

KAYNAK: Tablo 1'deki verilerden yararlanılmıştır.

Kısaca belirtmek gerekirse, Türkiye'de göçmenler eğitimli bireylerin seçkinliğine sahiptir. Göçmenlerin büyük bir çoğunluğu okuma yazma bilmektedir. Mezun olunan eğitim kurumu itibariyle, ilkokul mezunu göçmenler çoğunluktadır. Bunları sırasıyla lise, ortaokul ve üniversite mezunu göçmenler izlemektedir.

B) YAŞ

Göçmenlerin yaş seçkinliği, onların gençlerden oluştuğunu ifade eder. Göçün yaş seçkinliğinin nedeni, gençlerin yaşlılara nisbetle daha avantajlı olmasıdır. Gençler, göç ettikleri yere daha kolay ve çabuk uyum sağlayabilir; burada uzun bir süre çalışabilirler.

Türkiye'de göçmenler çoğunlukla gençlerden meydana gelmektedir. Bu husus yapılan çalışmalarda da ampirik bulgularla tesbit edilmiştir. Bir çalışmada (GAP,1994), Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da yaşayan gençlerin bölge dışına göç etme eğiliminin nisbeten daha yüksek olduğu belirtilir⁵³. Özdağ da, bu bölgelerden göç edenlerle yaptığı ankette, göçmenlerin büyük bir kısmının (% 70) 15 ile 35 yaş arasındaki bireylerden oluştuğunu tesbit etmiştir⁵⁴. V. Akan ise, Konya'daki üniversite öğrencilerinin çoğunun büyük kentlere yerleşmeyi düşündüğünü belirlemiştir⁵⁵.

Göçmenlerin yaş seçkinliği, seçilmiş yaş gruplarına göre hazırlanmış olan aşağıdaki tablodan da gözlenir. Yaş yapısındaki gelişmelerin daha iyi gözlenebilmesi için veriler ayrıca grafikte de gösterilmiştir.

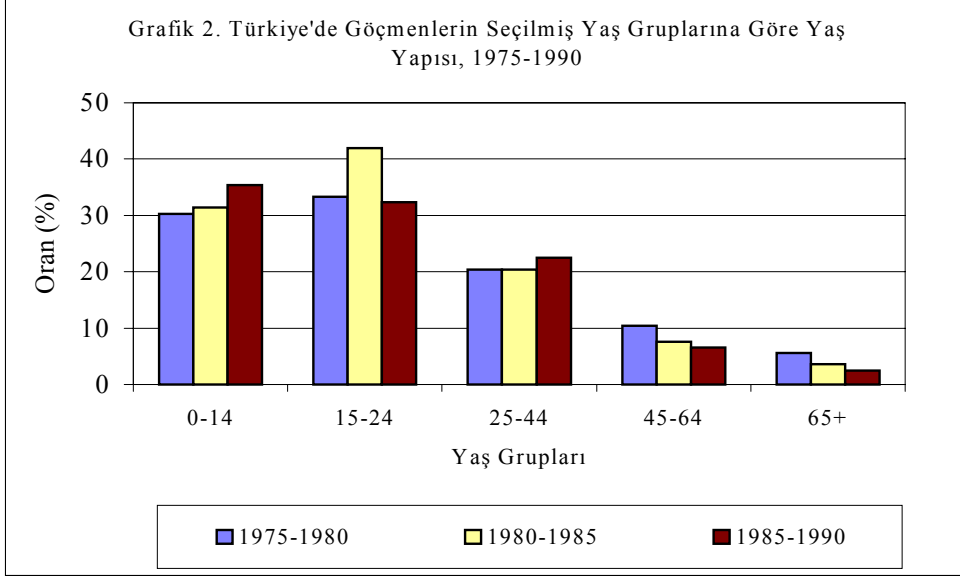
Tablo. 2’de de görüldüğü gibi, bireyler daha ziyade genç yaşta göç etmiştir. Göçmenler çoğunlukla 0-14 ve 15-24 yaş grubundan oluşmaktadır. Eğitim amaçlı göçün, 15-24 yaş grubu bireylerin hareketliliğini artırdığı söylenebilir. Öyle ki, 15-24 yaş grubu göçmenlerin (%63) en fazla yoğunlaştığı kentler; Ankara, İstanbul ve İzmir’dir. 1990 yılı verilerinden yaptığımız hesaplama göre, 15-24 yaş grubu göçmenlerin sırasıyla yaklaşık % 29’u Ankara’ya, % 19’u İstanbul’a, % 15’i İzmir’e göç etmiştir⁵⁶.

Bireyler yaşları itibarıyla çocuk (0-14), genç (15-24), yetişkin (25-44) ve orta yaşlı (45-64) ile yaşlı (65+) şeklinde sınıflandırılabilir. Yukarıda da belirtildiği gibi, göçmenler gençlerden oluşmaktadır. Göçmenler çoğunlukla 15-24 yaşları arasındadır. Gençlerin göç oranında 1975-1985 döneminde yaklaşık % 25 nisbetinde artış olmasına karşın; bu eğilim, sonraki dönemde aynı oranda azalarak devam etmiştir. Göçmenlerin yaş yapısı, zaman içinde değişmiştir. Bu değişim, göç yaşının artması şeklinde meydana gelmiştir.

Tablo 2. Türkiye’de Göçmenlerin Seçilmiş Yaş Gruplarına Göre Yaş Yapısı, 1975-1990 (% olarak)

Yaş Grubu	1975-1980	1980-1985	1985-1990
0-14	30,3	31,4	35,4
15-24	33,3	41,9	32,4
25-44	20,4	20,4	22,5
45-64	10,4	7,6	6,5
65+	5,6	3,6	2,5

KAYNAK: DİE, *Türkiye Nüfusu, 1923-1994 Demografi Yapısı ve Gelişimi*, 1996, s. 50’deki hesaplanmıştır.

KAYNAK: Tablo 2'deki verilerden alınmıştır.

Göçmenler arasında küçük yaş grupları da önemli bir paya sahiptir. Çocuklar göç kararını tek başlarına veremezler. Onlar daha çok, aileleriyle birlikte göç eder. Küçük yaş gruplarının fazla olması, göçlerin bir “aile göçü” niteliğinde olduğunu kanıtlar.

Ülkemizde emeklilik yaşının düşük olması dikkate alınırsa, 45 yaş sonrası bireylerin göçü, “emekli göçü” şeklinde değerlendirilebilir. Bireyler emekli ikramiyeleri ile kentlerden ev alarak, buraya yerleşir.

Kısaca, ülkemizde 1975-1990 döneminde meydana gelen göç hareketleri, yaş bakımından, gençlerin seçkinliğine sahiptir. Ülkemizde göçler daha çok, “eğitim amaçlı göç” ve “aile göçü” niteliğindedir. Bu da, 15-24 yaş grubu gençlerin ve çocukların (0-14 yaş) göç oranlarından anlaşılmaktadır.

C) CİNSİYET

Göçmenlerin cinsiyet seçkinliği, onların başlangıçta çoğunlukla erkeklerden oluştuğu anlamına gelir. Göçün cinsiyet yapısı, ekonomik gelişme ile birlikte değişir. Dolayısıyla, göçmenler arasında kadın oranının artması beklenir.

Türkiye'deki göçlerin cinsiyet yapısı literatürde önerildiği gibidir. Göçün başlangıcında erkekler, üstünlüğe sahiptir. Buna neden olarak ta, askerlik hizmeti ve toplumda kadının ikinci derecedeki rolü gibi faktörler ileri sürülür. Ancak, göçün cinsiyet yapısı zamanla değişmiştir. Buna ilişkin veriler, aşağıda tablo ve grafik şeklinde sunulmuştur.

Tablo.3'e göre, Türkiye'de göç hareketlerinin başlangıcında erkeklerin oranı, kadınlara nisbeten daha yüksektir. 1955-1970 döneminde göç eden erkeklerin oranı, kadınlardan yaklaşık % 20 daha yüksektir.

Göçün yapısı, zaman içinde değişir. Türkiye'de 1970 yılından sonra göçmenler arasında kadınların oranı artmıştır. Böylece, göç hareketlerindeki erkek / kadın oranı, kadınların lehine değişmiştir. Kadınlar, çoğunlukla erkeklerle veya onlardan önce göç eden ailelerinin sosyal kontrolleri altında veya aileleri ile birlikte göç eder⁵⁷.

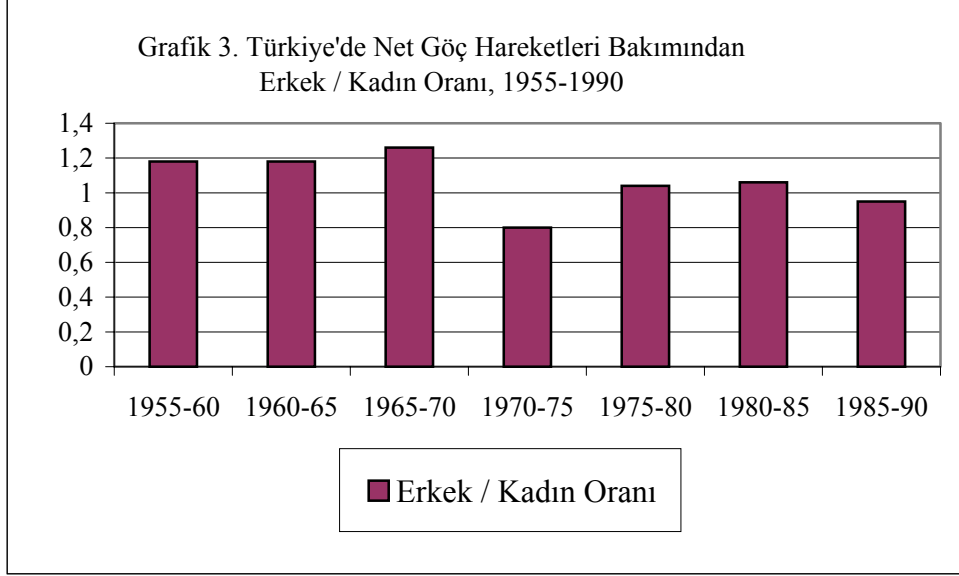
Literatürde, kırsal alandaki kadınların kente göç etme nedenlerinden biri olarak evlilik gösterilmektedir. Bir diğer neden ise, kır-kent arasındaki gelir farklılığıdır. Türkiye'deki göçmenler arasında kadınların oranındaki artış, bu iki neden çerçevesinde incelenebilir.

Hizmet ekonomisinin "kadın-yoğun" bir ekonomi olduğu; kente göç eden kadınların tekstil gibi belli sektörlerde istihdam edildiği belirtilir. Bu eğilimlerin Türkiye'de de meydana geldiği gözlenir.

Tablo 3. Türkiye'de Net Göç Hareketleri Bakımından Erkek / Kadın Oranı, 1955-1990

Dönem	Erkek / Kadın Oranı
1955-60	1,18
1960-65	1,18
1965-70	1,26
1970-75	0,8
1975-80	1,04
1980-85	1,06
1985-90	0,95

KAYNAK: DİE, **Türkiye Nüfusu, 1923-1994 Demografi Yapısı ve Gelişimi**, 1996, s. 50'deki verilerden hesaplanmıştır.

KAYNAK: Tablo 3'deki verilerden yararlanılmıştır.

Kırsal alanda tarımda çalışan kadınlar, kente göç ettikten sonra aile ekonomisine katkıda bulunmak için çalışmaya başlar. N. Çabuk, Manisa'daki tekstil fabrikalarında çalışan kadın işçilerle yaptığı anket ve görüşmelerle, bunların büyük çoğunluğunun kır kökenli olduğunu tesbit etmiştir⁵⁸.

Kırsaldaki kadınların kente göç etme nedenlerinden biri de, kentte yaşayan erkekle evlenmektir. S. Özen, İzmir'in gecekondu mahallelerindeki kır kökenli kadınlarla yaptığı araştırmada, bunların çoğunun evlilik nedeniyle göç ettiğini belirlemiştir⁵⁹.

Diğer bir neden de, kırsaldaki kadının eşinin daha önceden kente göç etmesidir. Kentteki kır kökenli erkek, gerekli şartları sağlayınca kırsaldaki eşini yanına alır. T. Dursun (1987), Türkiye'deki kırsal alanlardan öncelikle erkeklerin, daha sonra da ailenin diğer fertlerinin göç ettiğini ifade eder⁶⁰.

SONUÇ

Emeğin, coğrafi olarak, bir yerden başka bir yere hareketi olan göç, iç göç ve dış göç şeklinde meydana gelir. Göç, ekonomik ve sosyal içerikli sebep ve sonuçları olan bir olgudur. Araştırmada, göç eden bireyler, nitelikleri itibarıyla teorik ve uygulamalı olarak etüd edilmeye çalışılmıştır.

Göç olgusu, teorik olarak seçkinlik yaklaşım çerçevesinde ele alınmıştır. Seçkinlik yaklaşımının öncüleri; S. Kuznets ve D. Thomas'tır. Bu yaklaşımın temel düşüncesi; göçmenlerin seçkin niteliklere sahip bireylerden oluştuğudur. Seçkin nitelikler; eğitim, yaş, medeni durum, cinsiyet gibi unsurları kapsar.

Çalışmamızda göçmenler, nitelikleri itibariyle eğitim, yaş ve cinsiyet bakımından ele alınmıştır. Yapılan inceleme sonucunda göçmenlerin eğitilmiş, genç erkeklerden oluştuğu anlaşılmaktadır.

Uygulama bölümünde ise, ülkemizdeki göçmenlerin nitelikleri seçkinlik yaklaşımıyla analiz edilmiştir. Analizde, teorik bölümle uyum sağlamak amacıyla eğitim, yaş ve cinsiyet değişkenleri dikkate alınmıştır. Yapılan incelemelerle şu sonuca ulaşılmıştır: Türkiye'de göçmenler literatürde belirtildiği gibi eğitim, yaş ve cinsiyet bakımından seçkin niteliklere sahiptir. Göçmenler eğitilmiş, genç bireylerden oluşmaktadır. Cinsiyet itibariyle ise, başlangıçta erkeklerin çoğunlukta olduğu yapı, zamanla kadınların lehine değişmiştir.

Çalışmada iç göç olgusu, "seçkinlik yaklaşımı" çerçevesinde etüd edilmiştir. Benzer bir inceleme, dış göçler bakımından yapılabilir. Ayrıca, göçe ilişkin başka yaklaşımlar da vardır. Göç olgusu, diğer yaklaşımlarla da incelenirse daha iyi anlaşılacaktır.

KAYNAKÇA

- ADAMS, D. W. (1969), " Rural Migration and Agricultural Development in Colombia ", **Economic Development and Cultural Change**, 17, pp. 527-539.
- CAMPBELL, R. R. and D. M. JOHNSON (1976), " Propositions on Counterstream Migration ", **Rural Sociology**, 41, pp.127-145.
- ÇELİK, Fatih (1999), **Ekonomik Yönleriyle İç Göç Olgusu (Teori ve Uygulama)**, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi), Kayseri.
- DEVLET İSTATİSTİK ENSTİTÜSÜ (DİE) (1996), **Türkiye Nüfusu, 1923-1994 Demografi Yapısı ve Gelişimi**, Ankara, 157 s.
- DİE (1997a), **1990 Genel Nüfus Sayımı, Daimi İkametgaha Göre İç Göçün Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri**, 199 s.

- DİE (1997b), Toplum ve Göç, II. Ulusal Sosyoloji Kongresi 20-22 Kasım 1996, Mersin.
- DİE, **Türkiye İstatistik Yıllığı**, Çeşitli Sayılar.
- DURA, Cihan (1990), **Bilgi Toplumu**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 190 s.
- ERDOĞMUŞ, Zeki (1989), “ Türkiye’de Kırdan Kente Göçün Sosyal Temelleri “, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 3(2), ss. 97-108.
- GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı (1994), **GAP Bölgesi Nüfus Hareketleri Araştırması (Özet)**, Ankara, 24s.
- GREENWOOD, M. J. (1985), “ Human Migration Theory, Models, and Empirical Studies ”, **Journal of Regional Science**, 25(4), pp. 521-544.
- HARRİSON, Paull (1990), **3. Dünyanın Batılılaştırılması**, Pınar Yay., İstanbul, 359 s.
- LONG, L. H. (1973), “ Migration Differentials by Education and Occupation : Trends and Variations “, **Demography**, 10, pp. 243-258.
- OBERAL, A. S. (1990), **Migration, Urbanisation and Development**, ILO, Geneva, 108 p.
- ÖZDAĞ, Ümit (1995), **Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde ve Doğu ve Güneydoğu Anadolu’dan Batı’ya Göç Edenlerde Kültürel Yapı ve Kültürel Kimlik Sorunu**, Türk Metal Sendikası Yayını, Ankara, 461s.
- SAHOTA, Gian S. (1968), “ An Economic Analysis of Internal Migration in Brazil “, **Journal of Political Economy**, 76, pp. 218-245.
- SCHLOTTMANN, A. and H. W. HERZOG, (1984), “ Career and Geographical Mobility Interactions : Implications For The Age Selectivity of Migration “, **Journal of Human Resources**, 19(1), 1984, pp. 72-86.
- SPEARE, A. and J. HARRİS (1986), “ Education, Earnings and Migration in Indonesia ”, **Economic Development and Cultural Change**, 34(2), pp. 223-244.

DİPNOTLAR

- * Makalenin hazırlanmasında, bu konuda Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde hazırlamış olduğum yüksek lisans tezinden geniş ölçüde yararlanmışım.
- ¹ P. HARRİSON, **3. Dünyanın Batılaşdırılması**, Pınar Yay., 1990, İstanbul, s. 69.
- ² H. LONG, “ Migration Differentials by Education and Occupation : Trends and Variations“, **Demography**, 10, 1973, p. 249.
- ³ Ibid., p. 273.
- ⁴ G.S. SAHOTA, “ An Economic Analysis of Internal Migration in Brazil “, **Journal of Political Economy**, 76, 1968, p. 225.
- ⁵ DİE, **Toplum ve Göç**, II. Ulusal Sosyoloji Kongresi 20-22 Kasım 1996, 1997b, Mersin. s. 522.
- ⁶ M.J. GREENWOOD, “ Human Migration Theory, Models, and Empirical Studies ”, **Journal of Regional Science**, 25(4), 1985, p. 533.
- ⁷ Harrison, op. cit., p. 69.
- ⁸ R.R. CAMPBELL and D. M. JOHNSON, “ Propositions on Counterstream Migration “, **Rural Sociology**, 41, 1976, p. 133.
- ⁹ Sahota, loc. cit., pp. 234-235.
- ¹⁰ A. SPEARE and J. HARRİS, “ Education, Earnings and Migration in Indonesia ”, **Economic Development and Cultural Change**, 34(2), 1986, p. 228.
- ¹¹ D.W. ADAMS, “ Rural Migration and Agricultural Development in Colombia “, **Economic Development and Cultural Change**, 17, 1969, p. 530.
- ¹² A.S. OBERAI, **Migration, Urbanisation and Development**, ILO, Geneva, 1990, pp. 46-48.
- ¹³ Speare and Harris, loc. cit., p. 228.
- ¹⁴ Cihan DURA, **Bilgi Toplumu**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1990, s. 71.
- ¹⁵ Campbell and Johnson, loc. cit. p., 140.
- ¹⁶ Long, loc. cit. p., 255.
- ¹⁷ Campbell and Johnson, loc. cit., p.139.
- ¹⁸ A. SCHLOTTMANN and H. W. HERZOG, “ Career and Geographical Mobility Interactions : Implications For The Age Selectivity of Migration “, **Journal of Human Resources**, 19(1), 1984, p. 79.
- ¹⁹ Long, loc. cit., p. 255.
- ²⁰ Dura, op. cit., p. 2.
- ²¹ Z. ERDOĞMUŞ, “ Türkiye’de Kırdan Kente Göçün Sosyal Temelleri “, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 3(2), 1989, s. 104.
- ²² Speare and Harris, loc. cit., p. 240.
- ²³ Erdoğan, loc. cit., s. 100.
- ²⁴ Schlottmann and Herzog, loc. cit., p. 72.
- ²⁵ Ibid., p. 82.
- ²⁶ Greenwood, loc. cit., p. 523.
- ²⁷ Erdoğan, loc. cit., s. 101.
- ²⁸ DİE (1997b), loc. cit., s. 521.
- ²⁹ Greenwood, loc. cit., p. 534.
- ³⁰ Campbell and Johnson, loc. cit., p. 139.
- ³¹ Oberai, op. cit., p. 46.

- ³² Adams, loc. cit., p. 534.
³³ Ibid.
³⁴ Sahota, loc. cit., p. 232.
³⁵ Oberai, op. cit., p. 46.
³⁶ Harrison, op. cit., s. 69.
³⁷ Schlottman and Herzog, loc. cit., p. 72.
³⁸ Erdoğmuş, loc. cit., s. 101.
³⁹ Greenwood, loc. cit., p. 534.
⁴⁰ Oberai, op. cit., p. 48.
⁴¹ Ibid.
⁴² Dura, op. cit., s. 82.
⁴³ DİE (1997b), loc. cit., s. 505.
⁴⁴ Adams, loc. cit., p. 534.
⁴⁵ Oberai, op. cit., p. 48.
⁴⁶ Greenwood, loc. cit., p. 529.
⁴⁷ Oberai, op. cit., p. 48.
⁴⁸ GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, **GAP Bölgesi Nüfus Hareketleri Araştırması (Özet)**, Ankara, 1994, s. 15.
⁴⁹ Ü. ÖZDAĞ, **Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde ve Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan Batı'ya Göç Edenlerde Kültürel Yapı ve Kültürel Kimlik Sorunu**, Türk Metal Sendikası Yayını, Ankara, 1995, s. 176.
⁵⁰ DİE, **1990 Genel Nüfus Sayımı, Daimi İkametgaha Göre İç Göçün Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri**, 1997a, ss. 94-95.
⁵¹ Özdağ, op. cit., s. 176.
⁵² DİE (1997a), loc. cit. ss. 92-93.
⁵³ GAP, loc. cit. s. 15.
⁵⁴ Özdağ, op. cit., s. 174.
⁵⁵ DİE (1997b), loc. cit.
⁵⁶ DİE (1997a), ss. 62-63.
⁵⁷ DİE, **Türkiye Nüfusu, 1923-1994 Demografi Yapısı ve Gelişimi**, Ankara, 1996, s. 45.
⁵⁸ DİE (1997b), loc. cit., s. 506.
⁵⁹ Ibid., s. 626.
⁶⁰ Erdoğmuş, loc. cit., s. 101.